

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการอ่าน ดิจิทัล แมกกาซีน ของสมาชิกนิตยสารในประเทศไทย เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าเป็นไปตามขั้นตอน ผู้ศึกษาจึงกำหนดลำดับหัวข้อเรื่องดังต่อไปนี้

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์
2. แนวคิดกระบวนการแปลงสภาพของเทคโนโลยีสื่อ
3. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้อ่าน
4. แนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาของนิตยสาร
5. ทฤษฎีเทคโนโลยีสื่อสารเป็นตัวกำหนด
6. ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสาร
7. ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

ประวัติความเป็นมาและความหมายของสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือ วารสารอิเล็กทรอนิกส์ ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Electronic Journals or E-Journals, Electronic Serials, Online Journals, Electronic Periodicals และ Electronic Publishing ซึ่งอาจเรียกแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ โดยในงานวิจัยฉบับนี้สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์อยู่ในชื่อของ ดิจิทัล แมกกาซีน

ความหมายของสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์มีผู้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะดังนี้ สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง หนังสือเล่มที่ถูกดัดแปลงให้อยู่ในรูปอิเล็กทรอนิกส์ ผู้อ่านสามารถอ่านข้อมูลได้จากจอคอมพิวเตอร์ ลักษณะข่าวสารเป็นแบบพลวัต หากต้องการปรับปรุงข้อมูลก็สามารถทำได้โดยดึงข้อมูล (download) มาจากอินเทอร์เน็ต ซีดีรอม หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความสามารถในการทำไฮเปอร์เท็กซ์ ค้นหาข้อความ หมายเหตุประกอบ และทำสัญลักษณ์ใจความสำคัญ (สุชาดา โขกเหมาะ, 2539, หน้า 1)

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง รูปแบบของการจัดเก็บและนำเสนอข้อมูลหลายรูปแบบ ที่เป็นข้อความ ตัวเลข ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียงต่าง ๆ ข้อมูลเหล่านี้มีวิธีเก็บพิเศษคือ จากแฟ้มข้อมูลหนึ่งผู้อ่านสามารถเรียกดูข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ทันที โดยข้อมูลนั้นอาจจะอยู่ในแฟ้มเดียวกัน หรืออาจอยู่ในแฟ้มอื่น ๆ ห่างไกล หากข้อมูลที่กล่าวมานี้เป็นข้อความที่เป็นตัวอักษรหรือตัวเลข เรียกว่า ข้อความหลายมิติ (hypertext) และหากข้อมูลนั้นรวมถึงเสียงและภาพเคลื่อนไหวด้วย เรียกว่า สื่อประสมหรือสื่อหลายมิติ (hypermedia) (กรรชิต มัลย์วงศ์, 2540, หน้า 34)

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง วารสารรูปแบบใหม่มีการจัดเก็บ บันทึก และพิมพ์เผยแพร่สารสนเทศทางวิชาการในรูปแฟ้มคอมพิวเตอร์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีกำหนดที่แน่นอนสม่ำเสมอ โดยสามารถเข้าถึง สืบค้นข้อมูลและสั่งซื้อหรือบอกรับเป็นสมาชิกได้จากฐานข้อมูลซีดีรอม ฐานข้อมูลออนไลน์ และเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (สมร ตาระพันธ์, 2543, หน้า 24)

สิ่งพิมพ์ต่อเนื่องอิเล็กทรอนิกส์ (electronic serial publication) ยังไม่มีคำที่มีความหมายมาตรฐาน เพราะเป็นคำที่เปลี่ยนแปลงเสมอ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ ในสถานะที่ไม่นิ่งมีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับคำที่ใช้เรียกสิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง และวารสารซึ่งยังไม่มี ความคงเส้นคงวามาหลายศตวรรษ ก่อนที่จะใช้คำว่า การพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ (electronics) หมายถึง กระบวนการของการพิมพ์สารสนเทศ ให้สามารถอ่านได้ออนไลน์ หรืออยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์สารสนเทศ สามารถนำส่งผ่าน CD-ROM หรือ เวิลด์ไวด์เว็บ (world wide web) ซึ่งสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ รวมถึง นิตยสาร วารสาร จดหมายข่าว หนังสือ ทำเนียบนาม คู่มือ ระเบียบ กฎหมาย เป็นต้น (สุริทอง ศรีสะอาด, 2547, หน้า 16)

โดยการพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อประมาณ ปี ค.ศ. 1960 เป็นยุคที่มีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ผลิตสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ จึงทำให้วารสารทางวิชาการและบริการต่าง ๆ ด้านวารสารเปลี่ยนไปตามวิวัฒนาการของคอมพิวเตอร์และ software tools และบวกกับวิกฤติเศรษฐกิจ ที่ทำให้ค่าวารสารเพิ่มขึ้นมากอย่างต่อเนื่อง ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการพิมพ์จึงกลายเป็นพลังกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาสู่การผลิตสิ่งพิมพ์ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (สุริทอง ศรีสะอาด, 2547, หน้า 9-20)

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง หนังสือหรือเอกสารที่ผู้อ่านสามารถอ่านผ่านอินเทอร์เน็ต หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พกพาอื่น ๆ ได้ สำหรับหนังสือหรือเอกสารอิเล็กทรอนิกส์นี้ จะมีความหมายรวมถึงเนื้อหาที่ถูกคัดแปลงอยู่ในรูปแบบที่สามารถแสดงผลออกมาโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ แต่ก็ให้มีลักษณะการนำเสนอที่สอดคล้องกับการอ่านหนังสือทั่ว ๆ ไปในชีวิตประจำวัน มีลักษณะพิเศษ คือ สะดวกและรวดเร็วในการค้นหา และผู้อ่านสามารถอ่านพร้อม ๆ กัน โดยไม่ต้องรอให้อีกฝ่ายส่งคืนห้องสมุด เช่นเดียวกับหนังสือในห้องสมุดทั่ว ๆ ไป (ศักดิ์ศรีพาณิชย์, 2550)

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง หนังสือที่สร้างขึ้นด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีลักษณะเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ โดยปกติจะเป็นแฟ้มข้อมูลที่สามารถอ่านเอกสารผ่านทางหน้าจอคอมพิวเตอร์ทั้งในระบบออฟไลน์และออนไลน์ โดยคุณลักษณะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถเชื่อมโยงจุดไปยังส่วนต่าง ๆ ของหนังสือ และเว็บไซต์ต่าง ๆ ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์และโต้ตอบกับผู้เรียน นอกจากนั้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถแทรกภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว แบบทดสอบ และสามารถส่งพิมพ์เอกสารที่ต้องการออกทางเครื่องพิมพ์ได้ อีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยได้ตลอดเวลา ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้จะไม่มีในหนังสือธรรมดาทั่วไป (ไพฑูริย์ ศรีฟ้า, 2552, หน้า 27)

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ในความหมายของ แบรินท์ กล่าวไว้ว่า กลุ่มสารสนเทศที่ส่งออกไปในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ตามกำหนดเวลาเป็นระยะ (Brandt, 1992, pp. 17-20)

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ หมายถึงวารสารใด ๆ ที่เกิดขึ้นในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งครอบคลุมวารสารทั้งหมดที่เป็นแบบอิเล็กทรอนิกส์ และมีฉบับพิมพ์ที่ทำคู่กันด้วย เนื้อหาของสารสามารถอ่านได้โดยผ่านเครือข่ายออนไลน์ และรวมทั้งวารสารที่เผยแพร่ในรูปแบบซีดีรอมด้วย (Lancaster, 1995, p. 19)

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ยังไม่มี ความหมายที่ได้มาตรฐาน เพราะสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นคำที่เปลี่ยนแปลงเสมอมา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ อยู่ในสถานะที่ไม่นิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่อาจจะนิยามกว้าง ๆ ได้ว่า หมายถึง สิ่งพิมพ์มีลักษณะคล้ายสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องที่มีรูปแบบเป็นเครือข่าย ไม่เป็นเครือข่าย เป็นอิเล็กทรอนิกส์อย่างเดียว หรือผลิตเป็นทั้งอิเล็กทรอนิกส์และกระดาษทั้งสองอย่างควบคู่กัน (Nisonger, 1998)

จากความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง หนังสือที่ถูกสร้างขึ้นโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์หรือการคัดลอกหนังสือจริงเป็นไฟล์ภาพ มีรูปแบบการจัดเก็บเป็นดิจิทัล สามารถบรรจุภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว และลูกเล่นต่าง ๆ ที่ตอบสนองต่อผู้อ่าน มีจุดเชื่อมโยงไปยังฐานข้อมูลอื่นทั้งในหนังสือและเว็บไซต์ โดยการเข้าถึงจะต้องดาวน์โหลดข้อมูลผ่านทางคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อื่นที่สามารถเชื่อมต่อกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ มีทั้งรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ และอาศัยพื้นฐานข้อมูลของหนังสือเล่มเป็นหลัก

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ในที่นี้หมายถึง สื่อที่ไม่ใช่สื่อมวลชน แต่เป็นสื่อสมัยใหม่ ที่นิยมนำมาใช้ในงานประชาสัมพันธ์ ได้แก่ ซีดีรอม (CD-ROM) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (electronic mail) ที่เรียกกันทั่วไปว่า e-mail คิวiosk (kiosks) และอินเทอร์เน็ต (internet) สื่อเหล่านี้มีราคาค่อนข้างแพง แต่ก็สามารถเรียกร้องความสนใจจากกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี เนื่องจากนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ ทำให้การสื่อสารน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และสามารถนำความสนใจในสื่อดังกล่าวมาใช้ในงานด้านต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ (พิริยา หาญพงษ์พันธุ์, 2543, หน้า 125)

ลักษณะของสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์มีลักษณะแตกต่างจากสิ่งพิมพ์ฉบับพิมพ์ ดังนี้ (1) มีความทันสมัย และรวดเร็วกว่าฉบับพิมพ์ การสื่อสารเป็นเครือข่ายระหว่างผู้เขียน บรรณาธิการ ผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถตีพิมพ์บทความได้ทันทีโดยไม่ต้องรอฉบับต่อไป (2) ช่วยลดขนาดพื้นที่จัดเก็บฉบับย้อนหลัง (3) ประหยัดกระดาษ ประหยัดเวลา และประหยัดงบประมาณ ในการจัดทำวารสารจำนวนมาก (4) เข้าถึงบทความในวารสารได้ดีกว่า สามารถสืบค้นได้ในหลายรูปแบบ (5) มีระบบแจ้งผู้อ่านเมื่อบทความนั้นอยู่ในความสนใจ หรือ RSS (really simple syndication) (6) สามารถเชื่อมโยงเรื่องที่เขียนไปยังเอกสารอ้างอิงของฐานข้อมูล หรืองานวิจัยเรื่องอื่น ๆ ได้โดยการใช้ไฮเปอร์เท็กซ์ลิงค์ (hypertext links) (7) สามารถปรับปรุงแก้ไขต้นฉบับได้อย่างรวดเร็ว (8) สามารถนำเสนอฉบับ pre-print ก่อนออกเผยแพร่อย่างเป็นทางการ (9) สามารถแทรกความคิดเห็นของผู้อ่านได้ (10) สามารถนำเสนอผลงานลักษณะสื่อผสม (multimedia) ที่ทันสมัย พร้อมภาพกราฟิก และภาพเคลื่อนไหว เสียง analog model ไฮเปอร์เท็กซ์ลิงค์ (11) ประหยัดค่าใช้จ่ายในการพิมพ์ ทำซ้ำ และจัดส่งทางไปรษณีย์ถึงสมาชิก (12) ผู้ใช้สามารถสั่งเฉพาะบทความที่ต้องการ เช่น บริการ Uncover เป็นต้น (13) สามารถสืบค้นย้อนหลังโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (14) เผยแพร่และจัดจำหน่ายบนเว็บไซต์ได้ (15) ผู้ใช้ทุกมุมโลกสามารถเข้าถึงและเรียนรู้ได้ ทุกที่เวลา ลดอุปสรรคด้านการสื่อสาร ลักษณะของสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ สามารถจัดทำได้ 3 ชนิด คือ (1) สิ่งพิมพ์ที่จัดทำเป็น electronic version เปลี่ยนจากสิ่งพิมพ์ฉบับพิมพ์ที่มีอยู่ หรือจัดทำเป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์จากฉบับตีพิมพ์ (2) สิ่งพิมพ์ที่มีการจัดทำในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เพียงอย่างเดียว (3) สิ่งพิมพ์ที่จัดทำทั้งรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์และแบบพิมพ์คู่กัน (Chan, 1999, pp. 10-16)

รูปแบบของสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์แบ่งออกได้เป็นหลายลักษณะ โดยพิจารณาจากรูปแบบของสื่อ การนำออกเผยแพร่ ซึ่งถ้าหากจะพิจารณาจากรูปแบบการบันทึกและเข้าถึง สามารถแบ่งได้ 3 รูปแบบคือ (1) สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบออนไลน์ (online journals) มีเนื้อหาครบถ้วนสมบูรณ์ ให้บริการผ่าน ออนไลน์ โฮสต์ (online host) เช่น

Dialog, Brs, Llexis-Nexis และ Orbit เป็นบริษัทผู้ผลิตจำหน่ายฐานข้อมูล มีข้อมูลจากสิ่งพิมพ์ทุกประเภทในทุกสาขาวิชา เป็นบริการสารสนเทศเชิงพาณิชย์ ไม่ใช่ทรัพยากรที่เป็นห้องสมุดเป็นเจ้าของ เพียงแต่ติดต่อฐานข้อมูลติดตั้งระบบสืบค้นสารสนเทศจากเครื่องปลายทาง ให้สามารถติดต่อเชื่อมโยงกับสายโทรศัพท์ผ่านระบบโทรคมนาคมไปยังฐานข้อมูลซึ่งอยู่ในต่างประเทศ ดังนั้นผู้ใช้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าใช้แพงกว่าการค้นคืนแบบออฟไลน์จากห้องสมุด (2) สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบ ซีดีรอม (CD-ROM journals) (3) สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบเครือข่าย (networked journals) สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์เครือข่ายมีฐานมาจากซอฟต์แวร์รายการส่งจดหมายหรือ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ลูกข่ายแม่ข่ายรวม และเว็ลด์ไวด์เว็บ

สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์สามารถแบ่งตามเป็น 2 ประเภทคือ (1) สิ่งพิมพ์ฉบับพิมพ์ที่เข้าถึงได้ในรูปแบบดิจิทัล ประกอบด้วยเนื้อหาและภาพ (electronic version of existing print periodicals) (2) สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์อย่างเดียว (electronic only journal) ไม่ต้องมีสำนักพิมพ์ และสามารถดำเนินการหรือจัดการได้โดยบรรณาธิการและชุมชนวิชาการ

โดยทั่วไปสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่เป็นตัวแทนสิ่งพิมพ์รูปแบบพิมพ์ (paper-based journals) แม้ว่าปัจจุบันสิ่งพิมพ์ที่จัดพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างเดียว (electronic only format) ก็ยังคงมีกระบวนการพิมพ์เผยแพร่ตามแบบเก่า แต่ก็มีความโน้มที่จะเปลี่ยนและมีการทดลองสิ่งพิมพ์ออนไลน์แบบมีปฏิสัมพันธ์ โดยเฉพาะได้เริ่มใช้กับเอกสารก่อนพิมพ์ (pre-print) อย่างกว้างขวางแล้ว ในด้าน physical sciences เนื้อหาในรูปสื่อผสมจะนำไปสู่รูปแบบใหม่ของสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ (Rowley, 2000)

องค์ประกอบของสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

องค์ประกอบของสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

อักขระ (text) หรือข้อความ เป็นองค์ประกอบของโปรแกรมมัลติมีเดีย สามารถนำมาออกแบบเป็นส่วนหนึ่งของภาพได้ หรือเป็นสัญลักษณ์ กำหนดหน้าที่การเชื่อมโยงนำเสนอเนื้อหาเสียง ภาพกราฟิก หรือวิดีโอ โดยการใช้อักขระเพื่อกำหนดหน้าที่ในการสื่อสารความหมายในคอมพิวเตอร์ ควรมีลักษณะดังนี้ (1) สื่อความหมายให้ชัดเจน เพื่ออธิบายความสำคัญที่ต้องการนำเสนอ (2) มีการเชื่อมโยงอักขระบนจอภาพเข้ากับ

มัลติมีเดียหลายรูปแบบ รวมถึงการเชื่อมโยงภายในและภายนอกเอกสาร ควรออกแบบ สีของตัวอักษร เครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ ให้เหมาะสมกับการจัดวางองค์ประกอบ ด้านศิลป์ (3) กำหนดความยาวของเนื้อหาให้เหมาะสมแก่การอ่าน และเลือกวางรูปแบบ การเชื่อมโยงเนื้อหาให้เหมาะสมใน 3 ลักษณะ คือ ลักษณะเส้นตรง ลักษณะสาขา และ ลักษณะผสมผสานหลายมิติ (4) สร้างอักขระให้สามารถเคลื่อนไหวได้ เพื่อดึงดูดความสนใจในการอ่าน และควรศึกษาถึงหลักจิตวิทยาในความต้องการรับรู้ความถี่ในการเคลื่อนไหว เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

ภาพนิ่ง (still image) เป็นภาพกราฟิก เช่น ภาพวาด ภาพถ่าย ภาพลายเส้น แผนที่ แผนที่ภูมิ ที่ได้จากการสร้างภายในด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และภาพสแกนจากแหล่ง เอกสารภายนอก ภาพที่ได้เหล่านี้จะประมวลผลออกมาเป็นจุดภาพ (pixel) แต่ละจุดบน ภาพจะถูกแทนที่เป็นค่าความสว่าง (brightness) ค่าสี (color) ส่วนความละเอียดของภาพ จะขึ้นอยู่กับจำนวนจุดและขนาดของจุดภาพ ภาพที่เหมาะสมจะอยู่ที่ขนาดของไฟล์ภาพ การจัดเก็บภาพที่มีขนาดข้อมูลมาก ทำให้การดึงข้อมูลได้ยาก ควรลดขนาดข้อมูลด้วยการบีบอัดข้อมูลชนิดต่าง ๆ ก่อนที่จะเก็บข้อมูล เพื่อประหยัดเนื้อที่ในการเก็บไฟล์ (file) กราฟิกที่ใช้ในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อประสม แบ่งได้ 3 ไฟล์ คือ (1) ไฟล์สกุล GIF (graphic interchange format) ไฟล์ชนิดบิตแมต มีการบีบอัดข้อมูลภาพ ไฟล์มีขนาด ต่ำ มีการสูญเสียข้อมูลน้อย สามารถทำพื้นของภาพให้เป็นพื้นแบบ โปร่งใส (transparent) นิยมใช้กับภาพวาดและภาพการ์ตูน มีระบบแสดงผลแบบหยาบและค่อย ๆ ขยายไปสู่ ละเอียดในระบบอินเทอร์เลซ (interlace) มีโปรแกรมสนับสนุนจำนวนมาก เรียกดูได้ กับกราฟิกบราวเซอร์ (graphics browser) ทุกตัว มีสามารถนำเสนอภาพแบบเคลื่อนไหว (GIF animation) จุดค้อยของไฟล์ประเภทนี้คือ แสดงได้เพียง 256 สี (2) สกุล JPEG (joint photographic experts group) เป็นไฟล์ที่มีความละเอียดสูงเหมาะสมกับภาพถ่าย จุดเด่นคือ สนับสนุนสีได้ถึง 24 บิต (16.7 ล้านสี) การบีบอัดข้อมูลไฟล์สกุล JPEG สามารถทำได้หลายระดับ คือ max, high, medium และ low การบีบอัดข้อมูลมากทำให้ ลบข้อมูลบางส่วนที่ความถี่ซ้ำซ้อนกันมากที่สุดออกจากภาพ ทำให้รายละเอียดบางส่วน หายไป ระบบการแสดงผลแบบหยาบและค่อย ๆ ขยายไปสู่ละเอียด โปรแกรมสนับสนุน การสร้างเป็นจำนวนมาก เรียกดูกับกราฟิกบราวเซอร์ทุกตัว ตั้งค่าบีบไฟล์ได้ จุดค้อยคือ

ทำให้พื้นของรูปโปร่งใสไม่ได้ (3) ไฟล์สกุล PNG (portable network graphics) จุดเด่นคือ สามารถใช้งานข้ามระบบ และกำหนดค่าการบีบไฟล์ตามต้องการ (8 บิต 24 บิต 64 บิต) มีระบบการบีบอัดแบบ deflate ไม่เกิดการสูญเสีย แสดงผลแบบ (interlace) ได้เร็วกว่า GIF สามารถทำพื้นโปร่งใสได้ จุดด้อยคือ หากกำหนดค่าการบีบไฟล์ไว้สูงจะใช้เวลาในการคลายไฟล์สูงตามไปด้วย แต่ขนาดของไฟล์จะมีขนาดต่ำไม่สนับสนุนกับกราฟิกบราวเซอร์ (graphics browser) รุ่นเก่า โปรแกรมสนับสนุนในการสร้างมีน้อย

ภาพเคลื่อนไหว (animation) เกิดจากชุดภาพที่มีความแตกต่างกันมาแสดงเรียงต่อเนื่องกันไป ความแตกต่างของแต่ละภาพที่นำเสนอทำให้มองเห็นเป็นการเคลื่อนไหวของสิ่งต่าง ๆ ในเทคนิคเดียวกับภาพยนตร์การ์ตูน ภาพเคลื่อนไหวจะทำให้สามารถนำเสนอความคิดที่ซับซ้อนหรือยุ่งยากให้ง่ายต่อการเข้าใจ และสามารถกำหนดลักษณะและเส้นทางที่จะให้ภาพนั้นเคลื่อนที่ไปตามต้องการ คล้ายกับการสร้างภาพยนตร์ นับเป็นสื่อที่คืออีกชนิดหนึ่งในมัลติมีเดีย โปรแกรมสนับสนุนการสร้างภาพเคลื่อนไหวมีอยู่หลายโปรแกรมตามความต้องการของผู้ใช้ และจัดเก็บภาพเป็นไฟล์สกุล GIF ไฟล์ประเภทนี้ไฟล์มีขนาดต่ำ สามารถทำพื้นของภาพให้เป็นพื้นแบบโปร่งใส (transparent) เรียกดูได้กับกราฟิกบราวเซอร์ (graphics browsers) ทุกตัว แต่สามารถแสดงผลได้เพียง 256 สี (ทรงศักดิ์ ลิ้มบรรจงมณี, 2542, หน้า 105-109)

เสียง (sound) เป็นสื่อช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในเนื้อหาดีขึ้น และคอมพิวเตอร์มีชีวิตชีวา ด้วยการเพิ่มการ์ดเสียงและ โปรแกรมเสียง อาจอยู่ในรูปของเสียงดนตรี เสียงสังเคราะห์ปรุงแต่งต่าง ๆ การใช้เสียงในมัลติมีเดียนี้ผู้สร้างต้องแปลงสัญญาณเสียงไฟฟ้าเป็นสัญญาณเสียง analog ผ่านเครื่องเล่นวิทยุ เทปคาสเซ็ทหรือแผ่นซีดี การอัดเสียงผ่านไมโครโฟนต่อเข้าไลน์อินที่พอร์ตการ์ดเสียงโดยตรงไม่ต้องผ่านไมโครโฟน และการ์ดเสียงที่มีคุณภาพดีทำให้ได้เสียงที่มีคุณภาพดีด้วยเช่นกัน ไฟล์เสียงมีหลายแบบได้แก่ ไฟล์สกุล WAV และ MIDI (musica instrument digital interface) ไฟล์ WAV ใช้เนื้อที่ในการเก็บสูงมากส่วนไฟล์ MIDI เป็นไฟล์ที่นิยมใช้ในการเก็บเสียงดนตรี

ภาพวิดีโอ (video) ภาพวิดีโอ เป็นภาพเหมือนจริงที่ถูกเก็บในรูปของดิจิทัล มีลักษณะแตกต่างจากภาพเคลื่อนไหวที่ถูกสร้างขึ้นจากคอมพิวเตอร์ ในลักษณะคล้ายภาพยนตร์การ์ตูน ภาพวิดีโอสามารถต่อสายตรงจากเครื่องเล่นวิดีโอ หรือเลเซอร์ดิสก์เข้า

ตู้เครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยวิธีการ capture ระบบวิดีโอที่ทำงานจากฮาร์ดดิสก์ที่ไม่มี การบีบอัดสัญญาณภาพวิดีโอ ภาพวิดีโอมีความต้องการพื้นที่ฮาร์ดดิสก์ว่างมาก ดังนั้น การบีบอัดข้อมูลให้มีขนาดเล็กเพื่อที่จะเพิ่มประสิทธิภาพและความเร็วในการส่งสูง สุดแต่ยังคงคุณภาพของภาพวิดีโอ ต้องอาศัยการ์ดวิดีโอในการทำหน้าที่ดังกล่าว การนำ ภาพวิดีโอมาประกอบในมัลติมีเดียต้องมีอุปกรณ์สำคัญคือ คิิจิทัลวิดีโอการ์ด (digital video card) การทำงานในระบบวินโดวส์ภาพวิดีโอจะถูกเก็บไฟล์ตระกูลเอวีไอ (Audio Video Interleave--AVI) และเอ็มเพ็ก (Moving Pictures Experts group--MPEG) ซึ่งสร้าง ภาพวิดีโอเต็มจอ 30 เฟรมต่อวินาที ข้อเสียของการคุณภาพวิดีโอในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ คือ ไฟล์ของภาพมีขนาดใหญ่ตั้งแต่ 500 กิโลไบต์ หรือมากกว่า 10 เมกะไบต์ ทำให้เสียเวลาในการดาวน์โหลดมาก

การเชื่อมโยงข้อมูลแบบปฏิสัมพันธ์ (interactive links) หมายถึง ผู้ใช้มัลติมีเดีย สามารถเลือกข้อมูลตามต้องการ โดยใช้ตัวอักษร ปุ่ม และภาพเชื่อมโยงโดยใช้ตัวอักษร ที่มีสีแตกต่างจากอักษรตัวอื่น ๆ ส่วนปุ่มมีลักษณะคล้ายกับปุ่มชมภาพยนตร์หรือคลิกลง บนปุ่มเพื่อเข้าไปหาข้อมูลที่ต้องการหรือเปลี่ยนหน้าข้อมูล ส่วนมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ (interactive multimedia) เป็นการสื่อสารสองทาง มีการโต้ตอบระหว่างผู้ใช้คอมพิวเตอร์ หรือการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้ใช้ เลือกได้ว่าจะดูข้อมูล ภาพ ฟังเสียง หรือคุณภาพวิดีโอ รูปแบบของการปฏิสัมพันธ์อาจอยู่ในรูปใดรูปหนึ่งดังต่อไปนี้ (1) การใช้เมนู (menu driven) ลักษณะที่พบเห็นทั่วไปของการใช้เมนูคือ การจัดลำดับหัวข้อ ทำให้ผู้ใช้สามารถ เลือกข่าวสารข้อมูลที่ต้องการ การใช้เมนูมักประกอบด้วยเมนูหลักซึ่งแสดงหัวข้อหลัก ให้เลือก และเมื่อไปยังแต่ละหัวข้อหลักก็จะประกอบด้วยเมนูย่อยที่มีหัวข้ออื่นให้เลือก หรือแยกไปยังเนื้อหานั้น ๆ (2) การใช้ฐานข้อมูลไฮเปอร์มีเดีย (hypermedia database) เป็นรูปแบบปฏิสัมพันธ์ที่ให้ผู้ใช้งานสามารถเลือกไปตามเส้นทางที่เชื่อมคำสำคัญซึ่งอาจ เป็นคำ ข้อความ เสียงหรือภาพ คำสำคัญเหล่านี้จะเชื่อมโยงในลักษณะเหมือนใยแมงมุม สามารถเดินหน้าและถอยหลังได้ตามความต้องการของผู้ใช้ การจัดเก็บข้อมูลมัลติมีเดีย เนื่องจากมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์แบบมัลติมีเดียที่เป็นการพัฒนา แบบใช้หลายสื่อผสมกัน (multimedia) และเทคโนโลยีสื่อมัลติมีเดียมีจำนวนมาก ทำให้ ต้องใช้เนื้อที่เก็บข้อมูลจำนวนมาก สื่อที่ใช้จัดเก็บต้องมีขนาดความจุมากพอที่จะรองรับ

ข้อมูลในรูปแบบวิดีโอ รูปภาพ และข้อความ ปัจจุบันแผ่นซีดีรอม (Compact Disk Read Only Memory--CD-ROM) และแผ่นดีวีดี (DVD) สามารถเก็บข้อมูลได้มาก จึงกล่าวได้ว่าซีดีรอม และดีวีดีเป็นสื่อหนึ่งที่ปฏิวัติรูปแบบการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนสามารถทบทวนและเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองในเวลาที่ใช้เรียนสะดวก (บุญเลิศ อรุณพิบูลย์, 2551)

แนวคิดกระบวนการแปลงสภาพของเทคโนโลยีสื่อ

แนวคิดกระบวนการแปลงสภาพของเทคโนโลยีสื่อ หรือ Mediamorphosis คือแนวคิดที่กล่าวถึงเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีผลทำให้สื่อแบบดั้งเดิม (traditional media) ต้องพัฒนาตัวเองให้กลายเป็นสื่อใหม่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อภาพ และสื่อเสียงรวมเป็นสื่อชนิดเดียวกัน ในปี ค.ศ. 1977 ศาสตราจารย์โรเจอร์ ฟิดเลอร์ (อ้างอิงใน สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2547) ได้เขียนหนังสือชื่อ *Mediamorphosis: Understanding New Media* นำเสนอถึงพัฒนาการของเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับระบบการสื่อสารของมนุษย์ และอุตสาหกรรมสื่อร่วมสมัย โดยฟิดเลอร์ได้เรียกพัฒนาการของเทคโนโลยีสื่อ ด้วยศัพท์บัญญัติขึ้นใหม่ ว่า Mediamorphosis การแปลงสภาพสื่อที่ใช้ในการสื่อสารของมนุษย์ ซึ่งมักมีผลมาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและมีความต้องการที่ซับซ้อน แรงกดดันและสภาพการแข่งขันทางการเมืองและสังคม รวมทั้งผลจากการคิดค้นทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม

แนวคิดกระบวนการแปลงสภาพของเทคโนโลยีสื่อ มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ สื่อมีวิวัฒนาการ บรรจบเข้าหากัน และความซับซ้อนไร้ระเบียบ โดยฟิดเลอร์สรุปรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงไว้ 3 ลักษณะ คือ (1) การวิวัฒนาการของเทคโนโลยีสื่อ (coevolution) การแปลงสภาพของสื่อใหม่จะเกิดในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป โดยเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับส่วนอื่น ๆ ในสังคม สื่อใหม่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้เองจากสื่อเก่าที่ตายไป (2) การบรรจบกันของเทคโนโลยีสื่อ (convergence) การบรรจบกันของสื่อคือการมาพบกันของเทคโนโลยีทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ เทคโนโลยีการแพร่ภาพและเสียง (broadcast and motion picture technology) เทคโนโลยีการพิมพ์ (print and publishing technology) และเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (computer technology) นำเทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคม (telecommunication technology) เป็นปัจจัยสนับสนุน (3) การซับซ้อน

(complexity) ของเทคโนโลยีสื่อสารของมนุษย์มีความซับซ้อน คัดแปลงอยู่ตลอดเวลา ลักษณะระบบที่ซับซ้อนส่งผลให้เกิดการจัดระบบตัวเองโดยธรรมชาติเพื่อตอบสนองต่อสภาวะความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการคัดแปลง (adaptive) อยู่เสมอ

หลักการแปลงสภาพเทคโนโลยีสื่อ

การอธิบายหลักการแปลงสภาพเทคโนโลยีสื่อ (principle of mediamorphosis) จากสื่อกระแสหลักหรือสื่อดั้งเดิม เป็นการสื่อสารที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อ มีหลัก 6 ประการดังนี้ (1) การวิวัฒนาการแบบค่อยเป็นค่อยไปโดยยังคงอยู่ด้วยกัน (coevolution and coexistence) คือ ทุกรูปแบบของสื่อที่ใช้ในการสื่อสารยังคงอยู่ร่วมกัน ขณะที่เกิดรูปแบบใหม่จะส่งอิทธิพลและมีพัฒนาการถึงกัน ขณะที่การพัฒนาเทคโนโลยีสื่อ นั้นสื่อตัวเดิมยังคงอยู่ (2) การแปลงสภาพเทคโนโลยีสื่อขนานใหญ่ (metamorphosis) สื่อใหม่ไม่สามารถเกิดขึ้นเอง แต่เกิดจากการแปลงสภาพของเทคโนโลยีสื่อเก่า สื่อทั้งสองอยู่คู่กันไม่มีสื่อใดหายไป (3) การโฆษณาให้เห็นภาพ (propagation) การเกิดใหม่ของสื่อถูกเผยแพร่โดยผ่านสัญญาณของการสื่อสาร (communication code) ที่เรียกว่า “ภาษา” (4) การเอาตัวรอด (survival) สื่อที่ใช้สื่อสารถูกบังคับให้ปรับตัว หรือปฏิรูปตัวเองเพื่อเอาตัวรอดจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป เพื่อไม่ให้สื่อ นั้นต้องตายไป (5) สร้างโอกาสและความต้องการ (opportunity and needs) สื่อใหม่ไม่ได้ปรับเปลี่ยนตัวเอง เพราะความก้าวหน้าทางวิทยาการหรือเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองมีส่วนทำให้เกิดสื่อใหม่ (6) การอาศัยเวลานาน (delayed adoption) เทคโนโลยีที่เกี่ยวกับสื่อใหม่จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาปรับตัวอย่างน้อย 20-30 ปี ในการพิสูจน์แนวความคิดก่อนการปรับปรุงเพื่อให้มีความชัดเจน

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสื่อใหม่ (new media) ขึ้น คือบทบาทของเทคโนโลยี การสื่อในปัจจุบันมีผลกระทบต่อสื่อแบบดั้งเดิม (traditional media) ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ทำให้เกิดการปฏิวัติแห่งระบบตัวเลข (digital revolution) ทำให้ข้อมูลข่าวสารในรูปแบบข้อความ เสียง ภาพเคลื่อนไหว รูปภาพ หรืองานกราฟิกได้ปรับเปลี่ยนเป็นภาษาที่เป็นการทำงานเป็นระบบตัวเลข (digitization) ซึ่งเป็นสื่อที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับระบบตัวเลข เครื่องคอมพิวเตอร์ และระบบการสะท้อน

กลับ หรืออินเทอร์เน็ตแรคทีฟ ทำให้สื่อใหม่สามารถตอบสนองความต้องการผู้แสวงหาข้อมูลได้มากขึ้น เพราะสื่อใหม่ไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและเนื้อที่เหมือนอย่างสื่อเก่าเคยเป็นมา

การพัฒนาของเทคโนโลยีที่นำไปสู่สื่อใหม่ การเกิดหนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ (electronic newspaper) เป็นการนำเสนอหนังสือพิมพ์ผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์ ผู้อ่านสามารถเลือกข้อมูลข่าวสารที่ต้องการมีหลายลักษณะเรียกว่า hypertext และสื่อมัลติมีเดีย (multimedia) (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2547, หน้า 26-31)

สรุปได้ว่า แนวคิดกระบวนการแปลงสภาพของเทคโนโลยีสื่อ เป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะ วิวัฒนาการของสื่อที่มีเทคโนโลยีเป็นตัวแปรสำคัญ ซึ่ง ดิจิทัล แมกกาซีน อาจอยู่ในลักษณะการบรรจบของเทคโนโลยีสื่อ หรือ convergence ได้รวมเทคโนโลยี 3 ประเภท ได้แก่ เทคโนโลยีการแพร่ภาพและเสียง เทคโนโลยีการพิมพ์ และเทคโนโลยีสื่อสาร โทรคมนาคม เป็นปัจจัยสนับสนุน ก่อให้เกิดเป็นสื่อใหม่ที่มีปฏิวัตรูปแบบของสื่อดั้งเดิม

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้นำแนวคิดเรื่องการแปลงสภาพของเทคโนโลยีสื่อมาเป็นข้อมูลในการกำหนดหัวข้อในแบบสอบถามด้านการออกแบบ ดิจิทัล แมกกาซีน และด้านต่าง ๆ และใช้ในการอภิปรายถึงผลการศึกษาด้วย

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้อ่าน

แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะประชากรของผู้รับสาร

สื่อมวลชน (mass communication) คือ รูปแบบของการสื่อสารที่กลุ่มผู้รับสารต้องเป็นกลุ่มชนขนาดใหญ่ ที่มีความหลากหลายและไม่จำเป็นต้องเคยรู้จักอยู่ในสังคมเดียวกัน หรือมีประสบการณ์ร่วมกันมาก่อน ผู้รับสารแต่ละคนจะมีลักษณะที่แตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะลักษณะทางประชากร ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา และสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม โดยผู้รับข่าวสารมีลักษณะทางประชากร พฤติกรรมแตกต่างกัน จะมีความสนใจในการรับข่าวสารแตกต่างกันไปด้วย การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้รวบรวม

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ เพื่อทำความเข้าใจระหว่างลักษณะทางประชากรศาสตร์กับการรับสาร มีรายละเอียดดังนี้

1. อายุ เป็นคุณลักษณะทางประชากรอีกลักษณะหนึ่ง ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาของ การมีชีวิตอยู่หรือตามวัยของบุคคล เป็นลักษณะประจำตัวบุคคลที่สำคัญมากในการศึกษาและวิเคราะห์ทางประชากรศาสตร์ โดยอายุจะแสดงถึงวัยวุฒิของบุคคล และเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสามารถในการทำความเข้าใจในเนื้อหาและข่าวสารรวมถึง การรับรู้ต่าง ๆ ได้มากน้อยต่างกัน การมีประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมาแตกต่างกัน หรืออีกประการหนึ่งคืออายุจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสนใจในประเด็นต่าง ๆ เช่น เรื่อง การเมือง ความสนุกสนาน การเตรียมตัวสร้างอนาคต เป็นต้น นอกจากนั้นก็จะชี้ให้เห็น อารมณ์ที่แตกต่างกันออกไปในกลุ่มคนที่มียุวัยต่างกัน อันเนื่องมาจากกระบวนการคิดและ ตัดสินใจที่ผ่านการกลั่นกรองจากประสบการณ์ของช่วงวัยที่จะส่งผลต่อกระบวนการคิด และการควบคุมทางอารมณ์ของแต่ละช่วงอายุของบุคคล (กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2546, หน้า 43)

2. เพศ ลักษณะทางเพศ เป็นลักษณะทางประชากรที่บุคคลได้รับมาแต่กำเนิด ใน ประชากรกลุ่มใด ๆ ก็ตาม จะประกอบด้วยประชากรเพศชาย (male) และ ประชากรเพศ หญิง (female) ซึ่งโดยปกติแล้วจะมีจำนวนที่ใกล้เคียงกันเพราะธรรมชาติได้สร้างความ สมดุลทางเพศมาให้กับประชากรทุกกลุ่มเพศ เป็นปัจจัยพื้นฐานด้านร่างกายที่แตกต่าง กันของบุคคล เป็นสถานภาพที่มีมาแต่กำเนิดของบุคคล เมื่อเป็นสมาชิกของกลุ่ม เพศจะ เป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคคล ตลอดจนพัฒนาการต่าง ๆ ในแต่ละช่วงวัยก็มีความแตกต่างกันด้วย ความแตกต่างทางเพศทำให้บุคคลมีพฤติกรรม การติดต่อสื่อสาร ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เพศหญิงมีแนวโน้มและมีความต้องการที่จะส่งและรับข่าวสาร มากกว่าเพศชาย ในขณะที่เพศชายไม่ได้มีความต้องการที่จะส่งและรับข่าวสารแต่เพียง อย่างเดียวเท่านั้น แต่มีความต้องการที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดจากการรับ ข่าวสารนั้นด้วย (กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2546, หน้า 43)

3. ระดับการศึกษา การศึกษาในที่นี้หมายถึงระดับการศึกษาที่ได้รับจากสถาบัน การศึกษา และได้รับจากประสบการณ์ของชีวิต การศึกษาบ่งบอกความสามารถในการ เลือกรับข่าวสาร และอัตราการรู้หนังสือ ระดับการศึกษาจะทำให้คนมีความรู้ ความคิด

ตลอดจนความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ กว้างขวางลึกแตกต่างกันออกไป ทำให้ผู้พูดสามารถแยกความเหมาะสมของเนื้อหาและตัวอย่างที่จะยกมากล่าวได้

การศึกษานอกจากจะทำให้บุคคลมีศักยภาพเพิ่มขึ้นแล้ว การศึกษายังทำให้เกิดความแตกต่างทางทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมความคิดอีก นอกจากนี้การศึกษา เป็นลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้รับสาร ดังนั้นคนที่ได้รับการศึกษาในระดับที่ต่างกัน ยุคสมัยที่ต่างกัน ระบบการศึกษาแตกต่างกัน สาขาวิชาที่แตกต่างกัน จึงมีความรู้สึกรู้จักคิด อุดมการณ์ และความต้องการที่แตกต่างกันไป (ประมะ สตะเวทิน, 2546, หน้า 116)

4. ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมจะเป็นเครื่องชี้ถึงเรื่องที่ถูกกลุ่มจะสนใจรับรู้ข่าวสารบุคคลที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่าง การประกอบอาชีพ รายได้ ศาสนา รวมไปถึงสถานภาพสมรสย่อมส่งผลต่อการรับสารที่แตกต่างกันด้วย (ธีระภักดิ์ เอกผาชัยสวัสดิ์, 2551)

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและรายได้ของบุคคลแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ แสดงถึงการมีศักยภาพในการดูแลตนเอง บ่งบอกถึงอำนาจการใช้จ่ายในการบริโภคข่าวสาร ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสูงมีโอกาสที่ดีกว่าในการแสวงหาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลตนเอง ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำมีการศึกษาน้อย ทำให้มีข้อจำกัดในการรับรู้ เรียนรู้ ตลอดจนการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ในการดูแลตนเอง

อาชีพและลักษณะการรวมกลุ่มของผู้ฟัง ลักษณะอาชีพหรือลักษณะแห่งการรวมกลุ่ม จะบ่งบอกลักษณะเฉพาะของบุคคล ช่วงเวลาที่เปิดรับข่าวสาร เรื่องที่กลุ่มผู้ฟังสนใจเช่น กลุ่มชานาก็จะสนใจเกี่ยวกับเรื่องข้าว ราคาข้าว ปุ๋ย เป็นต้น บางกรณีคนที่มีความสนใจอย่างหนึ่งอาจจะไปรวมกลุ่มกับคนที่มีความสนใจหนึ่งก็ได้ ซึ่งก็จะทำให้ความสนใจของเขาขยายวงกว้างออกไป

ศาสนาหรือกลุ่มความเชื่อในศาสนา เช่น ศาสนาพุทธ อิสลาม และคริสต์ ย่อมมีแนวคิด วัฒนธรรม ประเพณี และหลักการในการคิดตัดสินใจต่อการรับสารแตกต่างกัน ดังนั้นการสื่อสารหรือถ่ายทอดข้อมูลพิจารณาความแตกต่างทางศาสนาย่อมเป็นผลดี

ในการสามารถส่งสารให้แก่ผู้รับสารได้อย่างถูกต้องและตรงกับความต้องการของผู้รับสารมากที่สุด

สถานภาพสมรส หมายถึง การครองเรือน ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น คน โสด สมรส หม้าย และหย่า ลักษณะความแตกต่าง ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อทางศาสนา มีอิทธิพลต่อสถานภาพการสมรส มีผลโดยตรงต่อการรับรู้ข่าวสาร สถานภาพสมรสของบุคคลบ่งบอกถึงควมมีอิสระในการตัดสินใจ และอิทธิพลต่อกระบวนการคิด การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร สตรีที่สมรสแล้วและสตรีที่ยังโสดย่อมมีกระบวนการรับรู้ข่าวสารที่ต่างกัน อันเนื่องมาจากสภาพครอบครัวและอิทธิพลของจำนวนบุคคลรอบข้าง

ธรรมชาติของผู้อ่าน 6 ประเภท

กล่าวว่าธรรมชาติของผู้อ่าน ตามการจัดแบ่งของ Mrs. Betty Volk คอลัมนิสต์ นิตยสาร Clevelan Press ได้แบ่งประเภทของผู้อ่านที่มีต่อนิตยสารออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้ (1) The Discomfitted Reader (2) The Mistrustful Reader (3) The Annoyed Reader (4) The Bewildered Reader (5) The Indifferenct Reader (6) The Satisfied Reader (วิญญู สุวรรณเพิ่ม, 2536, หน้า 251-253)

The Discomfitted Reader เป็นกลุ่มผู้อ่านมีความสงสัยในข้อเขียน จนต้องเขียนไปถามบรรณาธิการ นิตยสารเพื่อให้ได้คำตอบอยู่เป็นประจำ โดยนิตยสารที่ทำให้เกิดผู้อ่านประเภทนี้ได้แก่ นิตยสารสุขภาพ เพศ เป็นต้น The Mistrustful Reader เป็นกลุ่มผู้อ่านที่ไม่เชื่อใจนิตยสาร เกิดจากการบอกรับเป็นสมาชิกแต่ไม่ได้ครบทุกฉบับ หรือการติดตามอ่านคอลัมน์เป็นประจำ แต่คอลัมนิสต์เปลี่ยนสำนวนในฉบับต่อไป ทำให้ผู้อ่านเกิดความไม่เชื่อถือ The Annoyed Reader เป็นกลุ่มผู้อ่านที่ถูกรบกวนโดยผู้ขายนิตยสารเฉพาะกลุ่ม ซึ่งเกี่ยวข้องกับธุรกิจของผู้อ่านที่จำเป็นต้องบอกรับสมาชิก หรือผู้อ่านที่นิยมส่งคู่มือกลับไปยังสำนักพิมพ์ แต่ไม่ได้รับการตอบรับ กลุ่มผู้อ่านที่ค้นคว้าเรื่องราวต่อเนื่องจากเรื่องเดิมในฉบับเดียวกันแต่ไม่พบ ทำให้ไม่พอใจและหมดความเชื่อถือ The Bewildered Reader เป็นผู้อ่านที่ยังไม่ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของนิตยสารยุคใหม่ เพราะการโฆษณาในนิตยสารที่มีมากจนไม่สามารถจับสาระภายใน ทำให้สับสน ปรับตัวไม่ทัน ไม่สามารถเข้าใจกับนิตยสารที่เกิดใหม่ได้

เกิดช่องว่างระหว่างผู้ผลิตนิตยสารยุคใหม่กับกลุ่มผู้อ่านประเภทนี้ The Indifferent Reader เป็นกลุ่มผู้อ่านที่ไม่ใส่ใจต่อการเปลี่ยนแปลงภายในนิตยสาร เช่น เปลี่ยนคอลัมน์ เปลี่ยนผู้เขียน แต่ผู้อ่านจะสนใจเฉพาะจุดเด่นในนิตยสาร การ์ตูน หรือภาพประกอบ The Satisfied Reader เป็นกลุ่มผู้อ่านที่ได้รับความพอใจจากนิตยสาร โดยผู้อ่านกลุ่มนี้เกิดจากการที่นิตยสารมีรูปแบบที่ชัดเจน มีการสำรวจความต้องการของผู้อ่านและทำตามความต้องการ ทำให้ได้รับความพึงพอใจจากผู้อ่าน (วิษณุ สุวรรณเพิ่ม, 2536, หน้า 251-253)

การวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์ผู้รับสารมาเป็นกรอบการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายด้วย ซึ่งได้นำไปประยุกต์ใช้กับแบบสอบถามในการทำวิจัยครั้งนี้

แนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาของนิตยสาร

การที่ผู้อ่านจะเลือกอ่านนิตยสารฉบับใดนั้น เหตุผลสำคัญต้องการความบันเทิงแล้ว เหตุผลในเรื่องความต้องการเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์นำมาปรับปรุงกับตนเองย่อมเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านเลือกอ่านนิตยสารนั้น ๆ ซึ่งการวางแผนนิตยสารให้ประสบความสำเร็จ คือ ความสำคัญในการเลือกสรรเนื้อหาที่น่าอ่านและเป็นที่ถูกใจของผู้อ่าน รวมทั้งเนื้อหาต้องมีความสอดคล้องกับนโยบายของนิตยสารด้วยนั่นเอง

คุณสมบัติของเนื้อหาเป็นหน้าที่โดยตรงของกองบรรณาธิการที่จะวางแผนและกำหนดคุณสมบัติที่แน่นอน ซึ่งมีข้อกำหนดถึง 5 ประการ ดังนี้ (1) ความสมดุลของเนื้อหาในนิตยสาร คือ การกำหนดเรื่องราวหรือการตัดสินใจในการคัดเลือกเรื่องราวที่จะลงตีพิมพ์ให้สมดุลกันซึ่งผู้อ่านที่มีแนวความคิดหรือความชอบต่างกันสามารถเลือกอ่านได้ตามใจชอบ (2) เนื้อหาที่กินความกว้าง เนื้อเรื่องบทความหรือบทวิพากษ์วิจารณ์ที่มีความแหลมคมจะทำให้ผู้อ่านได้ทราบความจริงและมีโลกทัศน์กว้างขึ้น (3) มีเนื้อหาและเรื่องราวหลายรส การกำหนดเนื้อหาและเรื่องราวที่หลากหลายเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้เลือกมากขึ้น (4) มีแง่คิดที่เหมาะสมและความถูกต้อง เชื่อถือได้ในเรื่องราวที่น่าเสนอในนิตยสาร (5) มีหลักการทางการสื่อสารที่มีผล (วานิช พูลวงกาญจน์, 2529, หน้า 58)

เนื้อหาที่นำเสนอในนิตยสารประกอบด้วยเนื้อหาหลายประเภทในเล่มเดียวกัน เนื้อหาภายในนิตยสารแต่ละฉบับสามารถสะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกลักษณะของนิตยสารนั้น โดยเฉพาะ โดยนิตยสารส่วนใหญ่จะแบ่งองค์ประกอบเนื้อหาเป็นส่วน ๆ นิยมเรียกกันว่า คอลัมน์หรือประเภท ในแต่ละคอลัมน์จะเสนอเรื่องราวตามขอบเขตจุดมุ่งหมายของคอลัมน์นั้นหมุนเวียนไปตามความเหมาะสม และตามเนื้อหาหลักของนิตยสาร ซึ่งนิตยสารมักมีส่วนประกอบของเนื้อหา ดังนี้

ส่วนประกอบคอลัมน์หลัก คือ คอลัมน์ประจำที่นิตยสารกำหนดอย่างถาวร เพื่อสื่อความคิด แสดงและสะท้อนถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนิตยสารให้ผู้อ่านเข้าใจ ซึ่งต้องจัดวางให้ผู้อ่านสามารถเปิดอ่านได้ทันทีในตำแหน่งที่เด่นชัด ส่วนสาระในคอลัมน์ดังกล่าวอาจปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม และโอกาสของนิตยสารแต่ละฉบับออกจำหน่าย จึงถือเป็นเกณฑ์อย่างหนึ่งว่าเนื้อหาในคอลัมน์หลักจะต้องตอบสนองนโยบายด้านเนื้อหาของนิตยสารด้วยเสมอ คอลัมน์ประจำอื่น ๆ จะทำหน้าที่สนับสนุนให้เนื้อหาหลักของนิตยสารเข้มข้นหลากหลายมากขึ้น แนวเนื้อหาอาจแตกต่างกันไป ส่วนใหญ่จะเป็นสาระความรู้ที่ทันสมัยเข้าถึงสถานการณ์และอยู่ในความสนใจของประชาชน

เรื่องทั่ว ๆ ไปถือเป็นคอลัมน์ หรือเรื่องที่น่าสนใจต่อเนื่อง เพื่อความบันเทิง ผ่อนคลาย อาจไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับแนวเนื้อหาหลักของนิตยสารเสมอไป ถือว่าเป็นส่วนประกอบที่ช่วยให้นิตยสารน่าติดตาม เพิ่มความหลากหลายในการเลือกอ่านมากขึ้น ส่วนข้อสังเกตเกี่ยวกับการเสนอเรื่องสั้นและนวนิยายของนิตยสารบางฉบับ อาจยังไม่ค่อยสอดคล้องกับนโยบายรวมของนิตยสาร แต่มีความจำเป็นต้องผนวกไว้เป็นส่วนหนึ่งของนิตยสาร เพราะนอกจากให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านแล้ว ยังเป็นกลยุทธ์ในการรักษากลุ่มผู้อ่านให้ติดตามซื้ออ่านนิตยสารอย่างถาวรอีกด้วย ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์อย่างหนึ่ง (มาลี บุญศิริพันธ์, 2550, หน้า 234-235)

ความสัมพันธ์ระหว่างนิคยสารกับผู้อ่าน

ความอยากรู้อยากเห็นเป็นธรรมชาติวิสัยคิดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด ด้วยเหตุที่ ต้องการรู้เรื่องราวที่อาจเกี่ยวข้องกับตัวเอง เพื่อเตรียมตัวรับเหตุการณ์หรือหนทางแก้ไข จากความอยากรู้อยากเห็นต่าง ๆ รอบตัวเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากชีวิตประจำวัน ของคนเราได้ ทำให้การอ่านนิคยสารเป็นการตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของ ผู้อ่านได้ส่วนหนึ่ง ผู้อ่านได้อาศึนนิคยสารเพื่อช่วยรับข่าวสารทันต่อเหตุการณ์ให้ทราบ เรื่องต่าง ๆ เมื่อผู้จัดทำมีความเข้าใจถึงความต้องการของผู้อ่าน ดังนั้นผู้จัดทำจึงพยายาม สรรหาข้อเขียนรูปแบบการเขียนให้น่าสนใจอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจ ของผู้อ่าน ขณะเดียวกันเพิ่มความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือ ทางอ้อม ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นคุณลักษณะบางประการของผู้อ่านได้ ดังนี้

บุคคลทั่วไปสนใจอ่านดู และฟังสิ่งที่ตนเองสนใจอยู่แล้ว ถึงแม้ว่าไม่มีความรู้ เกี่ยวกับเรื่องนั้นเลยก็ตาม และในทางตรงกันข้าม บุคคลที่ไม่มีความสนใจในเรื่องราวใด จะไม่เป็นเป้าหมายที่ดีของข่าวสารทั้งสิ้น เราจะเห็นได้ว่าการณรงค์เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร บางอย่างต้องล้มเหลว เพราะผู้มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมองข้ามความสนใจของผู้อ่านไป นั้นเอง

บุคคลมีแนวโน้มที่จะอ่าน ฟัง เรื่องราวซึ่งตนมีความเห็นพ้องด้วยและหลีกเลี่ยง ในสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย นอกจากนั้นถ้าบุคคลจำเป็นต้องเผชิญข่าวสารที่ไม่เห็นด้วยมักจะ แปลข่าวสารนั้นให้สอดคล้องกับความคิด ความเชื่อถือที่ตนมีอยู่ก่อนแล้ว

บุคคลจะทำการตรวจสอบความคิดเห็นของตนเองกับผู้มีอำนาจหน้าที่ หรือผู้นำ ความคิดเห็น การใช้อิทธิพลทางความคิดเหล่านี้ จะมีความสำคัญมากในการปรุงแต่ง หรือเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของคนอื่น

บุคคลจะตรวจสอบความคิดเห็นของบุคคลอื่น ภายในกลุ่มซึ่งตนสังกัดอยู่ และ ถ้าหากว่าต้องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทิศทางที่ขัดแย้งกับทัศนคติของกลุ่มแล้ว บุคคลย่อมเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปตามข่าวสารที่ได้รับเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

กรณีดังกล่าว เป็นคุณลักษณะทั่วไปของผู้อ่านที่มีความสำคัญในการกำหนด เนื้อหาของนิคยสาร การวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็น และทัศนคติของผู้อ่านมีความสำคัญ มาก บรรณาธิการจะต้องถือว่าการเรียนรู้ถึงความต้องการของผู้อ่านจะเปรียบเสมือน

งานสำคัญของตน การสำรวจความคิดเห็นของผู้อ่านจะทำให้ตลาดของผู้ลงโฆษณา มีประสิทธิภาพขึ้น การวิจัยตลาดจึงเข้ามาเกี่ยวข้อง ในการทำวิจัย บรรณาธิการจะต้องใช้ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นเครื่องมือในการบรรณาธิการนิตยสารของเขา ข้อมูลที่ได้ จากการวิจัยจะทำให้บรรณาธิการมองกว้างขึ้น และมีข้อมูลที่ใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับ เนื้อหาสาระของนิตยสารเพื่อให้มีสาระและเป็นที่น่าสนใจต่อผู้อ่าน (ดร.ณิ หิรัญรักษ์, 2530, หน้า 165)

การศึกษาความสนใจของผู้่านนิตยสาร

ผู้อ่านถือเป็นบุคคลสำคัญที่สุดสำหรับนิตยสารทุกฉบับ เจ้าของนิตยสารจำเป็นต้องเสนอเนื้อหาที่ผู้อ่านชอบและต้องการ ดังนั้นความเข้าใจในความต้องการของผู้อ่าน ตลอดจนความสนใจของผู้อ่านจึงเป็นสิ่งสำคัญ ความเข้าใจอันนี้จะทำให้บรรณาธิการ พยายามเสนอและเลือกสรรเนื้อหาที่เหมาะสมและเป็นที่ต้องการของผู้อ่าน และสำคัญ เนื้อหาต้องเป็นที่ยอมรับของผู้อ่านด้วย นอกจากแผนกบรรณาธิการจะให้ความสำคัญ ต่อการศึกษาความสนใจของผู้อ่านแล้ว แผนกโฆษณาในนิตยสารก็จำเป็นต้องใช้ข้อมูล ดังกล่าวในการปรับปรุงของแผนกตนอีกด้วย วิธีการจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจ ผู้อ่าน ก็จะเป็นวิธีการทำวิจัยที่กล่าวข้างต้นแล้ว แต่ก็มีอีกหลายวิธี เช่น การศึกษาจากจดหมายที่ส่งเข้ามาจากผู้อ่านถึงกองบรรณาธิการ การสัมภาษณ์ การส่งแบบสอบถาม ไปยังผู้อ่าน เป็นต้น

การวิจัยการอ่านนั้นเป็นการศึกษาเกี่ยวกับ ผู้รับสารของนิตยสาร ซึ่งคนกลุ่มนี้คือ กลุ่มคนของบุคคลที่นิตยสารสามารถดึงดูดความสนใจได้ บรรณาธิการจะเรียกกลุ่มนี้ว่า ผู้อ่าน ผู้จัดการฝ่ายการตลาด เรียกว่า ตลาด ผลการศึกษาเป็นปฏิกิริยาตอบกลับต่อเนื้อหา สาระ จำนวนครั้ง และสถานที่ที่ซื้อนิตยสาร อายุ รายได้ ระดับการศึกษา เพศ สถานภาพ การสมรส และลักษณะประจำตัวอื่น ๆ ปัจจัยเหล่านี้สามารถนำมาใช้พิจารณาได้โดยทุก แผนกของนิตยสารจากประโยชน์และการที่สามารถนำข้อมูลที่ได้มาประยุกต์ใช้ได้อย่าง กว้างขวาง การวิจัยการอ่านจึงกลายเป็นประเภทของการวิจัยนิตยสารที่ละเอียดลออมาก ที่สุด ยกเว้นการศึกษาด้านการตลาด เมื่อทำการศึกษาปฏิกิริยาตอบรับของผู้อ่านแยกออกมา การวิจัยเช่นนี้สามารถจัดเป็นเรื่องของ “ความสนใจของผู้อ่าน” ซึ่งจะเปิดเผยข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษา เนื้อหา การออกแบบ และการใช้ประโยชน์ ซึ่งผลการศึกษาจะทำให้ทราบลักษณะความต้องการของผู้อ่าน ที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดลักษณะเนื้อหาของ คิจิทัล แมกกาซีน ต่อไป

ทฤษฎีเทคโนโลยีสื่อสารเป็นตัวกำหนด

ทฤษฎีเทคโนโลยีสื่อสารเป็นตัวกำหนด (technology determinism) จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐศาสตร์การเมืองที่สนใจวิเคราะห์พลังการผลิตที่เป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในสื่อสารมวลชน หมายถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสื่อสารทั้งหลาย ซึ่งนักทฤษฎีแต่ละสำนักจะมีแนวคิดที่ต่างกันไปดังนี้

แนวคิดของ H. Innis แห่งสำนัก Toronto

แนวคิดของ Innis (อ้างถึงใน กาญจนนา แก้วเทพ, 2552) กล่าวไว้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีของการสื่อสารและโครงสร้างอำนาจในสังคม การศึกษาประวัติศาสตร์ การสื่อสารของสังคมโบราณ ในยุคก่อนมีการเขียนที่กลุ่มผู้ปกครองจะใช้การพูดเสวนาแต่หลังจากก่อตั้งจักรวรรดิ กลุ่มผู้ปกครองจะใช้รูปแบบการเขียน เป็นรูปแบบหลักในเรื่องการเมืองการปกครอง และเมื่อได้ค้นพบกระดาษที่มีน้ำหนักเบา เคลื่อนย้าย ทนทาน บรรดาจักรวรรดิต่าง ๆ สามารถขยายอำนาจการปกครองจากศูนย์กลางออกไปอย่างกว้างขวางได้เนื่องมาจากวัฒนธรรมการเขียน และเมื่อเทคโนโลยีทางการสื่อสารเกิดการปฏิวัติจากการเขียนเป็นการพิมพ์ เทคนิคการพิมพ์ได้ส่งผลให้เกิดการทำลายอำนาจระบบราชการจากศูนย์กลางแบบจักรวรรดิ และแนวคิดใหม่เรื่องชาติ ส่งเสริมสิทธิส่วนบุคคลและลัทธิปัจเจกนิยม เพราะเมื่อเกิดการพิมพ์ ทุกคนก็มีโอกาสเป็นเจ้าของหนังสือได้ด้วยตนเอง (กาญจนนา แก้วเทพ, 2552, หน้า 104-115)

แนวคิดของ McLuhan แห่งสำนัก Toronto

แนวคิดของ McLuhan (อ้างถึงใน กาญจนนา แก้วเทพ, 2552) นั้นนำแนวคิดของ Innis มาสานต่อหลายประการ โดยแนวคิดพื้นฐานของ McLuhan ต่อเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของมนุษย์คือ สื่อทุกชนิดเป็นการขยายประสบการณ์ ด้านผัสสะของมนุษย์ นับตั้งแต่มีจดหมายที่เป็นการสื่อสารในรูปแบบตัวอักษร เป็นโทรศัพท์ที่ทำให้เราสื่อสารในรูปแบบสื่อเสียง โทรศัพท์ทำให้มองเห็นภาพและได้ยินเรื่องราวที่อยู่ไกลตัว

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ขยายประสบการณ์ของมนุษย์ออกไปอย่างมาก ทำให้คนจำนวนมากสามารถรู้เรื่องราวที่ไหนก็ได้ ภายในเวลาที่รวดเร็ว การถ่ายทอดสดผ่านดาวเทียม ทำให้คนที่อยู่ห่างไกลจากเหตุการณ์ได้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเวลาจริงอย่างแทบไม่น่าเชื่อ เทคโนโลยีสื่อสารในยุคปัจจุบัน ทำให้อุปสรรคด้านระยะทางและเวลาหมดไป (กาญจนนา แก้วเทพ, 2552, หน้า 104-115)

แนวคิดของ Rogers: Soft Technology Determinism

แนวคิดของ Roger (อ้างถึงใน กาญจนนา แก้วเทพ, 2552) นักนิเทศศาสตร์ที่เป็นนักคิดกลุ่มเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนดแบบกลาย ๆ เนื่องจากเขามีความคิดพื้นฐานว่าปัจจัยด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ผสมกับปัจจัยอื่น ๆ จะร่วมกันเป็นสาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสังคม

การศึกษาของ Roger ได้ศึกษาถึงคุณลักษณะสำคัญของสื่อแบบใหม่ (new media) เช่น คอมพิวเตอร์ และคุณลักษณะสำคัญ ๆ ของสื่อแบบใหม่ที่มีผลต่อเนื่องไปถึงการเปลี่ยนแปลงของประสบการณ์มนุษย์และสังคมมี 3 ประการคือ

ลักษณะ interactivity ของสื่อเดิมนั้น คุณสมบัติที่จะตอบโต้ระหว่างการสื่อสาร 2 ฝ่าย มีแต่การสื่อสารระหว่างบุคคลแบบเผชิญหน้า (face-to-face communication) เท่านั้น หากเริ่มมีการใช้สื่อกลางลักษณะการโต้ตอบก็จะสูญหายไป แต่ในสื่อสมัยใหม่ เช่น การใช้ e-mail computer-conference สามารถเกิดการโต้ตอบอย่างฉับพลัน ซึ่งทำให้มิติด้านเวลาและสถานที่ของการสื่อสารเปลี่ยนไปมาก

ลักษณะ individualized/demassified แต่เดิมรูปแบบการสื่อสารแบบสื่อมวลชน สร้างกลุ่มผู้รับสารเป็นแบบมวลชน (massified) ทุกคนต้องดูรายการทุกอย่างเหมือนกัน ในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้สามารถเลือกใช้ตามที่ตนต้องการ เช่น การดูรายการเคเบิลแบบ Pay Per View ก็สามารถเลือกรายการดูได้เอง หรือระบบการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบที่ผู้เรียนเลือกเรียนด้วยตนเอง ณ เวลาและสถานที่ใดก็ได้

ลักษณะ Asynchronous Nature of New Communication เป็นคุณลักษณะของสื่อแบบใหม่ที่สามารถแบ่งแยกเป็นส่วน ๆ เช่น ลักษณะการให้ข่าวสารจะไม่มาเป็นการต่อเนื่องกันยาว ๆ ทีเดียว แต่จะมาในรูปแบบแยกเป็นส่วน เช่น ข่าวสั้นต้นชั่วโมง โดยผู้รับสารต้องมาประกอบเอง หรือลักษณะ hardware ของคอมพิวเตอร์สามารถแยกซื้อเป็นส่วน ๆ แล้วมาประกอบและเพิ่มเติมภายหลังได้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2552, หน้า 104-115)

การวิจัยเรื่องนี้ได้นำทฤษฎีเทคโนโลยีสื่อสารเป็นตัวกำหนด มาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์สื่อ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสื่อสารทั้งหลาย ทำให้นักทฤษฎีแต่ละสำนักก็มีแนวคิดที่ต่างกันไป โดยแนวคิดของ Innis ชี้ให้เห็นว่า เมื่อเทคโนโลยีทางการสื่อสารเกิดการปฏิวัติจากการเขียนเป็นการพิมพ์ ส่งผลให้ประชาชนเกิดแนวคิดเรื่องชาติ และสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งการพิมพ์ได้ทำให้ทุกคนมีโอกาสเป็นเจ้าของหนังสือได้โดยง่าย เช่นเดียวกับในสมัยปัจจุบันที่ประชาชนมีเสรีนิยมในด้านความคิด และมีสิทธิจะถ่ายทอดความคิดนั้น ๆ สู่อื่นได้โดยง่าย ทว่ายังคงมีขีดจำกัดบางอย่าง เช่น จารีต ประเพณี และวัฒนธรรม

แนวความคิดของ McLuhan นั้นได้ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของมนุษย์ที่มีต่อสื่อทุกชนิด โดยชี้ให้เห็นว่า เทคโนโลยีการสื่อสารส่งผลให้มนุษย์สามารถรับรู้เรื่องราวจากที่ไหน ภายในเวลาใดก็ได้ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ลดปัญหาอุปสรรคด้านระยะทางและเวลาให้หมดไป

แนวคิดของ Rogers ได้ศึกษาคุณลักษณะสำคัญของสื่อแบบใหม่ เช่น การ-interactive นั้นได้เปลี่ยนมิติด้านเวลาและสถานที่ของการสื่อสาร ซึ่งแต่เดิมนั้นการตอบโต้ระหว่างกันต้องเป็นแบบเผชิญหน้าเท่านั้น แต่ปัจจุบันการใช้ e-mail ได้ตอบสื่อสาร

กัน ทำให้เกิดการสื่อสารแบบ interactive โดยไม่จำเป็นต้องเผชิญหน้ากัน และผู้ใช้งานยังสามารถเลือกเวลาและสถานที่ที่ต้องการใช้เทคโนโลยีนั้น ๆ ได้ตามต้องการ ปัจจุบันที่ผู้ใช้งาน ดิจิทัล แมกกาซีน สามารถเลือกเปิดรับสื่อได้ตามความต้องการ ไม่จำกัดเวลา สถานที่ และไม่จำเป็นต้องรับสารแบบมวลชน (กาญจนา แก้วเทพ, 2552, หน้า 104-115)

ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสาร

ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ (uses and gratifications) เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญที่ตัวผู้รับสาร (audience) มากกว่าตัวข่าวสาร ทฤษฎีนี้มองว่า ผู้รับสารมีบทบาทอย่างกระตือรือร้นในฐานะผู้กระทำ (active) การที่จะใช้ประโยชน์จากเนื้อหาสื่อมากกว่าที่จะเป็นผู้รับหรือผู้ถูกกระทำ (passive) จากสื่อเพียงด้านเดียว เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์แนวคิดนี้จึงไม่ใช่ความสัมพันธ์ที่มีทิศทางจากเนื้อหาข่าวสาร (message) ไปสู่ผล (effects) แต่เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่ว่า ผู้รับสาร (audience) นำสาร (message) ไปใช้ประโยชน์และการใช้ประโยชน์ (usage) เป็นตัวแปรแทรกในกระบวนการของผล

ทฤษฎีข้างต้นอยู่ภายใต้กรอบทฤษฎีที่นักสื่อสารมวลชนเรียกว่า ทฤษฎีเชิงหน้าที่ (functional perspective) การวิเคราะห์เชิงหน้าที่ของสื่อมวลชนนี้ตั้งอยู่บน ความเชื่อที่ว่า พฤติกรรมและปรากฏการณ์สังคมมนุษย์ต่างเกี่ยวข้องในเชิงหน้าที่ต่อกัน กล่าวคือ ความเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบทั้งแบบลูกโซ่หรือแบบวงจร ดังนั้นพฤติกรรมของมนุษย์จึงอาจจะอธิบายได้ว่า เกิดขึ้นจากความต้องการ ซึ่งความต้องการของแต่ละบุคคลมีที่มาต่างกัน พฤติกรรมในการเปิดรับสื่อมวลชนของบุคคลเกิดขึ้นตอบสนองความต้องการอันเกิดจากพื้นฐานด้านจิตใจของบุคคลนั้น ๆ และประสบการณ์ที่บุคคลนั้นได้รับจากสถานการณ์ทางสังคม แม้ว่าการใช้สื่อมวลชนนั้นไม่เกี่ยวข้องกับความต้องการทุก ๆ ด้านมนุษย์ แต่เป็นที่น่าสนใจว่าน่าจะมีมีความเกี่ยวข้องกับความต้องการบางอย่าง เช่น ความต้องการข่าวสารข้อมูล หรือการเปิดรับสื่อมวลชนอาจเป็นธรรมชาติของมนุษย์เข้าสู่สมดุล ทำให้มนุษย์มีศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติได้ดียิ่งขึ้น พฤติกรรม การรับสารของมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดจากปฏิกิริยาตอบโต้ต่อความต้องการของมนุษย์

รักษารูปแบบพฤติกรรมที่เหมาะสม เพื่อปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาให้ระบบชีวิตตนเองอยู่อย่างปกติ (ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2542, หน้า 65)

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารเป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นผู้รับสารเป็นสำคัญ ผู้รับสารจะเลือกใช้สื่อที่ให้ประโยชน์ และสามารถตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของตน กล่าวคือ พฤติกรรมการอ่าน ดิจิทัล แมกกาซีนของกลุ่มตัวอย่าง ขึ้นอยู่กับความต้องการ แรงจูงใจจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ต้องการข่าวสาร ข้อมูล ต้องการความคิดเห็น หรือต้องการความบันเทิง แต่ละบุคคลย่อมมีความต้องการในการใช้ประโยชน์ของข้อมูลที่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับสมาชิกของนิตยสาร ที่แม้จะมีคุณลักษณะประชากรบางส่วนเหมือนกัน แต่การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่มีต่อดิจิทัล แมกกาซีน ก็อาจแตกต่างกัน

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร

การสื่อสารนั้นจัดได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในชีวิตของมนุษย์ นอกเหนือจากปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค ความจำเป็นต่อมนุษย์รวมทั้งการสื่อสารจะไม่ได้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับมนุษย์เหมือนกับปัจจัยสี่ ย่อมต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ และเพื่ออยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคม การสื่อสารเป็นพื้นฐานของการติดต่อของกระบวนการสังคมที่ซับซ้อน และประกอบด้วยคนจำนวนมากขึ้นเท่าใดการสื่อสารก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และสังคมจะนำมาซึ่งความสับสนต่าง ๆ จนอาจก่อให้เกิดความไม่เข้าใจและไม่แน่ใจแก่สมาชิกของสังคม ดังนั้น จึงต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ข่าวสารเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ความต้องการข่าวสารจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อบุคคลนั้นต้องการข้อมูลในการตัดสินใจหรือไม่แน่ใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นอกจากนั้นข่าวสารยังเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เปิดรับมีความทันสมัยสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของโลกปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น บุคคลเปิดรับข่าวสาร

มาก ย่อมมีหูตากว้างไกล มีความรู้ความเข้าใจในสภาพแวดล้อม และเป็นคนที่ทันสมัย
ทันเหตุการณ์กว่าบุคคลที่เปิดรับข่าวสารน้อย

อย่างไรก็ตาม บุคคลจะไม่รับข่าวสารทุกอย่างที่ผ่านมาสู่ตนทั้งหมด แต่จะเลือกรับรู้เพียงบางส่วนที่คิดว่ามีประโยชน์ต่อตน ดังนั้น ข่าวสารที่หลั่งไหลผ่านเข้ามาไปยังบุคคลจากช่องทางต่าง ๆ มักจะถูกคัดเลือกลดเวลา ข่าวสารที่น่าสนใจ ประโยชน์ และเหมาะสมตามความนึกคิดของผู้รับสาร จะเป็นข่าวสารที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการสื่อสาร

การเลือกสรรข่าวสารของบุคคลเป็นสิ่งที่อธิบายถึงพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของแต่ละบุคคลว่าความแตกต่างกันทางสภาพส่วนบุคคลหรือสภาพจิตวิทยามีผลต่อการเปิดรับข่าวสาร โดยมีกระบวนการเลือกสรร (selective process) ที่แตกต่างกันโดยกระบวนการเลือกรับข่าวสารหรือเปิดรับข่าวสารเปรียบเสมือนเครื่องกรองข่าวสารในการรับรู้ของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยการกั้นกรอง 4 ชั้นตามลำดับดังต่อไปนี้

การเลือกเปิดรับ (selective exposure) เป็นขั้นแรกในการเลือกช่องทางสื่อสาร บุคคลจะเลือกเปิดรับสื่อและข่าวสารจากแหล่งสารที่มีอยู่ด้วยกันหลายแหล่ง เช่น การเลือกซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับใดฉบับหนึ่ง เลือกเปิดวิทยุกระจายเสียงสถานีใดสถานีหนึ่ง ตามความสนใจและความต้องการของตน อีกทั้งทักษะและความชำนาญในการรับรู้ข่าวสารของคนเรานั้นก็ต่างกัน บางคนนึกที่จะฟังมากกว่าอ่าน ก็จะชอบฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์มากกว่าอ่านหนังสือ เป็นต้น

การเลือกให้ความสนใจ (selective attention) ผู้เปิดรับข่าวสารมีแนวโน้มที่เลือกสนใจข่าวจากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง โดยมักเลือกตามความคิดเห็น ความสนใจของตน เพื่อสนับสนุนทัศนคติเดิมที่มีอยู่และหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจหรือทัศนคติเดิมที่มีอยู่ เพื่อไม่ให้เกิดภาวะทางจิตใจที่ไม่สมดุลหรือมีความไม่สบายใจที่เรียกว่า ความไม่สอดคล้องทางด้านความเข้าใจ (cognitive dissonance)

การเลือกรับรู้และตีความหมาย (selective perception and interpretation) เมื่อบุคคลเปิดรับข้อมูลข่าวสารแล้ว ใ้ว่าจะรับรู้ข่าวสารทั้งหมดตามเจตนารมณ์ของผู้ส่งสารเสมอไป เพราะคนเรามักเลือกรับรู้ และตีความหมายสารต่างกันไป ตามความสนใจ ทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ ความคาดหวัง แรงจูงใจ และสภาวะทาง

อารมณ์และจิตใจ แต่ละคนอาจตีความเฉพาะข่าวสารที่สอดคล้องกับลักษณะส่วนบุคคล ดังกล่าว นอกจากนี้จะทำให้ข่าวสารบางส่วนถูกตัดทิ้งไปยังมีการบิดเบือนข่าวสารให้มีทิศทางเป็นที่น่าพอใจของแต่ละบุคคลด้วย

การเลือกจดจำ (selective retention) บุคคลจะเลือกจดจำข่าวสารในส่วนที่ตรงกับ ความสนใจ ความต้องการ ทักษะคติของตนเอง และมักจะลืมหรือไม่นำไป ถ่ายทอดต่อใน ส่วนที่ตนเองไม่สนใจ ไม่เห็นด้วย หรือขัดแย้งกับความคิดของตนเอง ข่าวสารที่คนเรา เลือกจดจำนั้น มักมีเนื้อหาที่ช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุนความรู้สึกนึกคิด ทักษะคติ ค่านิยม หรือความเชื่อของแต่ละคนที่มีอยู่เดิมให้มีความมั่นคงชัดเจนยิ่งขึ้นและเปลี่ยนแปลงยาก ขึ้น เพื่อนำไปใช้เป็นประโยชน์ในโอกาสต่อไป ส่วนหนึ่งอาจนำไปใช้เมื่อเกิดความรู้สึก ขัดแย้งและมีสิ่งที่ทำให้ไม่สบายใจขึ้น (ปรมะ สตะเวทิน, 2546, หน้า 122-124)

การวิจัยเรื่องนี้ได้นำทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารมาเป็นข้อมูลพื้นฐานใน การทำความเข้าใจกลุ่มตัวอย่างถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีส่วนกำหนดให้บุคคลเลือกเปิดรับ ข่าวสาร เป็นผลมาจากการเลือกรับข่าวสาร หรือเปิดรับข่าวสาร เช่น บุคลิกภาพ ทักษะคติ สติปัญญา และความสนใจ รวมทั้งแรงผลักดันที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้รับสาร เช่น สภาวะ ทางอารมณ์และจิตใจ ความอยากรู้อยากเห็น โดยทั้งหมดช่วยให้ผู้ศึกษามองเห็นลักษณะ ที่ต่างในตัวบุคคลแม้เป็นสมาชิกนิคมสารบบเดียวกัน ส่งผลให้พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ต่างกันไป นอกจากนี้ยังประยุกต์ใช้ในการสร้างแบบสอบถามในด้านต่าง ๆ และช่วยใน การอภิปรายถึงผลการศึกษาก็ได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คมสัน รัตนะสิมากุล (2540) ศึกษาเรื่อง รูปแบบของสื่อกับความน่าเชื่อถือที่มีต่อ แหล่งสาร เปรียบเทียบกับสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อคอมพิวเตอร์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้อ่าน ข่าวมาจากคอมพิวเตอร์จะประเมินความน่าเชื่อถือของข่าวสารที่ได้รับสูงกว่าข่าวสารที่ ได้รับจากหนังสือพิมพ์ ด้วยเหตุผลเรื่องคุณสมบัติด้านบวกของเทคโนโลยี เช่น ผู้อ่าน เชื่อว่าคอมพิวเตอร์มีความฉลาด สมเหตุผล น่าเชื่อถือ และไม่มีอคติ จึงให้ความเชื่อถือ ข่าวสารที่เปิดรับจากหน้าจอคอมพิวเตอร์มากกว่าข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์

ผลการวิจัยของ คมสัน รัตนะสิมากุล ซึ่งให้เห็นปัจจัยสำคัญในการเปิดรับสื่อจากคอมพิวเตอร์ในเรื่องความน่าเชื่อถือของเนื้อหา ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการอ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ด้านปัจจัยเนื้อหาเรื่องความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสาร ทำให้ผู้ศึกษามีแนวทางในการเปรียบเทียบอย่างชัดเจน ว่าผลการวิจัยในปัจจุบันจะมีความขัดแย้งหรือสอดคล้องกันอย่างไร

กาญจนา กาญจนทวี (2542) ศึกษาเรื่อง *แรงจูงใจ พฤติกรรม ความพึงพอใจของผู้่านสิ่งพิมพ์ออนไลน์ไทย* ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้ (1) แรงจูงใจที่ผลักดันให้ผู้อ่านเปิดรับ ความสะดวกจากการใช้งานอินเทอร์เน็ตเป็นประจำ และเปิดรับข่าวสารที่สนใจ ความต่างทางด้านลักษณะประชากร ทำให้คนอาศัยอยู่ต่างประเทศต้องการอ่านเนื้อหาเกี่ยวกับเมืองไทยมากที่สุด ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 18-25 ปี มีแรงจูงใจ ด้านความต้องการให้เป็นคนทันสมัย (2) กลุ่มตัวอย่างจะใช้เวลาอ่านประมาณ 10-20 นาที นิยมอ่านในช่วงเวลา 08.00-16.00 น. เนื้อหาที่เปิดรับมากที่สุดคือ ข่าว รองลงมาเป็นเรื่องบันเทิง สิ่ง que เลือกอ่านมากที่สุด คือพาดหัวข่าวหน้าหนึ่ง (3) ผู้อ่านพึงพอใจในความสดใหม่ของข่าว และการใช้งานง่าย ผู้อ่านร้อยละ 78.2 ต้องการเนื้อหาที่เป็นเอกลักษณ์และมีการนำเสนอข่าวด่วนออนไลน์ก่อนฉบับพิมพ์ มีการนำเสนอลิงค์ไปยังข่าวหรือบทความที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกและกว้างกว่าการรับสารจากสื่อประเภทอื่น

ผลการวิจัยของ กาญจนา กาญจนทวี ซึ่งให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญในการเปิดรับของผู้อ่านคือ ปัจจัยด้านเนื้อหา ความหลากหลายของข้อมูลได้ตามความต้องการ ความรู้สึกว่าเป็นคนทันสมัยในกลุ่มคนรุ่นใหม่ และการนำเสนอลิงค์ไปสู่ข้อมูลต่าง ๆ การศึกษานี้สอดคล้องกับการวิจัย ทั้งปัจจัยด้านลักษณะประชากร เนื้อหา และประโยชน์ ทำให้ผู้ศึกษามีข้อมูลในการเปรียบเทียบว่าผลการวิจัยในปัจจุบันจะมีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร

สุบรรจง ชมเกษร (2548) ศึกษาเรื่อง *ปัจจัยที่มีผลต่อการอ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์* พบว่า หนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่นิยมอ่านกัน คือ ประเภทประชาชน เนื้อหาที่ผู้อ่านสนใจอ่านมาก คือ พาดหัวข่าว ข่าวบันเทิง ข่าวด่วนและข่าวการเมือง ผู้อ่านนั้น

ต้องการหนังสือพิมพ์ออนไลน์มีรูปแบบการนำเสนอเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ไม่คัดลอก รูปแบบมาจากหนังสือพิมพ์กระดาษ

งานวิจัยของ สุบรรจง ชมเกษร ซึ่งให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการอ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์มากที่สุด คือ ประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับ ได้แก่ การสืบค้นข้อมูล ย้อนหลัง การสอบถามข้อข้องใจกับบรรณาธิการได้ทันที และการได้อ่านบทความของนักเขียนที่ชื่นชอบ มีผลต่อการอ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์และความหลากหลายของข่าว มีผลต่อความถี่และระยะเวลาในการอ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ปัจจัยทางด้านเพศ มีผลต่อการอ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ โดยพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20-29 ปีมีการศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพพนักงานบริษัท มีรายได้ 5,000-10,000 บาท และผู้อ่านกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่ใช้เวลาประมาณ 15-30 นาที ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานในการวิจัย คือ ประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับแตกต่างกัน จะมีผลให้ผู้ผลิตพัฒนาและปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้อ่าน และเป็นจุดแข็งให้กับสื่อของตน

ศกุลณา สวารต (2550) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการอ่านสิ่งพิมพ์ออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สิ่งพิมพ์ออนไลน์ในงานวิจัยของ ศกุลณา สวารต หมายถึง สิ่งพิมพ์ทุกประเภทที่นำเสนอข้อมูลรูปแบบดิจิทัลบนจอคอมพิวเตอร์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เรื่องสั้น นวนิยาย และบทความ เป็นต้น ผลการวิจัยพบว่า ผู้อ่านส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาเพศหญิง เลือกอ่านสิ่งพิมพ์ออนไลน์ เพื่อประโยชน์ สื่อที่เปิดรับมากที่สุด คือ หนังสือพิมพ์ออนไลน์และเลือกอ่านเฉพาะแต่เรื่องที่สนใจ รองลงมา คือ ปัจจัยด้านการออกแบบส่วนอันดับสุดท้ายที่ผู้อ่านให้ความสำคัญ คือปัจจัยด้านเนื้อหา

การศึกษาของ ศกุลณา สวารต สอดคล้องกับสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ในด้านลักษณะประชากร เนื้อหาและรูปแบบของสื่อ และการประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับจากสื่อ

วิไลวรรณ ธรรมจริยาพงศ์ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีต่อความสนใจอ่านนิตยสารผู้หญิงออนไลน์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะประชากรของนักศึกษาระดับปริญญาโท ไม่มีผลต่อความสนใจอ่านนิตยสารผู้หญิงออนไลน์ ด้านเนื้อหาของนิตยสารผู้หญิงออนไลน์ คอลัมน์แฟชั่น

คือ คอลัมน์ที่มีผู้อ่านเป็นประจำ รองลงมาคือ คอลัมน์สุขภาพ คอลัมน์ภาพยนตร์ เพลง และบทสัมภาษณ์ดาราดารา ส่วนสิ่งแรกที่ผู้อ่านทำเมื่อเข้านิตยสารออนไลน์ คือ ดูภาพแฟชั่น เลือกอ่านหัวข้อที่สนใจ และแสดงความคิดเห็นเป็นกิจกรรมที่เข้าร่วมในนิตยสารออนไลน์บ่อยมากกว่ากิจกรรมการโหวตให้คะแนน

การศึกษาของ วิไลวรรณ ธรรมจริยาพงศ์ จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเป็นกิจกรรมสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม เป็นจุดเด่นของสิ่งพิมพ์ออนไลน์ที่สามารถโต้ตอบกับผู้อ่านได้ ต่างจากรูปแบบของสิ่งพิมพ์กระดาษที่ต้องรออ่านจดหมายแสดงความคิดเห็นในฉบับถัดไป ซึ่งอาจไม่ถูกคัดเลือกลงตีพิมพ์ตรงกับสมมติฐานของผู้วิจัยเรื่องรูปแบบของสิ่งพิมพ์ที่มีผลต่อการอ่านของประชากร

พลอยนวล พันธุมวานิช (2551) ได้ศึกษาเรื่อง *ปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดรับและความพึงพอใจนิตยสาร a day* ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะทางประชากรของผู้อ่าน a day มีผลต่อการเปิดรับและความพึงพอใจนิตยสาร a day ไม่ต่างกัน ผู้อ่านที่ซื้อนิตยสารมาอ่านเองมีการเปิดรับมากกว่าผู้อ่านที่เช่าจากร้านหนังสือ และเหตุผลที่ซื้อนิตยสาร a day คือ ความคุ้มค่าของราคา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบนิตยสาร a day การเปิดรับมีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูงกับนักเขียนคอลัมน์ต่าง ๆ รองลงมาคือการออกแบบจัดหน้าสวยงาม ส่วนเนื้อหาและวิธีการนำเสนอ นิตยสาร a day พบว่า คุณภาพของเนื้อหา มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับและความพึงพอใจสูงสุด

การศึกษาของ พลอยนวล พันธุมวานิช ชี้ให้เห็นว่า ผู้อ่านที่เลือกซื้อนิตยสารเอง เพราะความคุ้มค่าของราคาและความพอใจเนื้อหาสาระของสื่อนั้น นำมาเปรียบเทียบในการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการอ่านว่าเกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระของตัวสื่อหรือไม่

กนกวรรณ สมบัติภิญโญ (2552) ศึกษาเกี่ยวกับ *ประสิทธิผลการเรียนรู้ผ่านสื่อ Interactive Magazine ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่* ผลการวิจัยพบว่า นิตยสารอินเทอแรคทีฟ มีผลทางด้านความเข้าใจสูงมากกว่าการอ่านนิตยสารปกติ มีการตอบสนองและเขียนแบบมากกว่า รวมถึงการปฏิบัติหลังจากได้รับข้อมูลข่าวสารประสิทธิผลดีกว่า คล่องแคล่วกว่ากลุ่มที่อ่านนิตยสารปกติ

งานวิจัยของ กนกวรรณ สมบัติภิญโญ สอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ในด้านเนื้อหา และรูปแบบของนิตยสารมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่าน มีผลกระตุ้นต่อความสนใจในการอ่าน ดิจิทัล แมกกาซีน มากกว่าการอ่านจากสิ่งพิมพ์

Mueller and Kameron (1995) ได้ศึกษาเรื่อง “Reader Preference for Electronic Newspapers” พบว่า เหตุผลที่ผู้อ่านนิยมนอ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ เพราะมีข่าวสารให้เลือกอ่านตลอด 24 ชั่วโมง มีข้อมูลให้เลือกอ่านมากมาย และยิ่งมีการเปิดรับมากก็จะมีแนวโน้มที่จะอ่านข่าวสารจากสื่อประเภทนี้ทุกวัน นอกจากนี้ผู้อ่านยังชอบที่จะค้นหาข้อมูลผ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์มากกว่าหนังสือพิมพ์กระดาษที่เป็นสื่อรูปแบบเดิม

การศึกษาของ Mueller and Kameron สามารถใช้เป็นแนวทางศึกษาถึงเนื้อหา การออกแบบ และประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับการศึกษาถึงปัจจัยที่ผลต่อการอ่าน ดิจิทัล แมกกาซีน ในส่วนของเนื้อหาที่เป็นตัวแปร ซึ่งมีเนื้อหาของสื่อ และประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับมีผลต่อความสนใจในการอ่าน ดิจิทัล แมกกาซีน

Souza (2003) ได้ศึกษาเรื่อง *The Internet, Online Newspapers and Interactivity: Analysis of Three Nigerian Newspapers* พบว่า อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ออนไลน์และการโต้ตอบวิเคราะห์หนังสือพิมพ์ 3 สำนักพิมพ์ในประเทศไนจีเรีย คือ หนังสือพิมพ์ออนไลน์ของไนจีเรียใช้วิธีการนำข่าวจากหนังสือพิมพ์ฉบับพิมพ์ขึ้นบนหน้าเว็บไซต์เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร และประโยชน์ในเรื่องบทบาทและการโต้ตอบของผู้อ่าน พบว่าห้องสนทนาของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ Guaidian มีผู้อ่านเข้ามาโต้ตอบสนทนาเป็นที่ชื่นชอบของผู้อ่าน จึงเกิดเป็นสังคมออนไลน์ เป็นช่องทางใหม่ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันของชาวไนจีเรีย

ผลการศึกษาของ Souza เป็นแรงจูงใจ การเข้าสู่แหล่งข้อมูลข่าวสารออนไลน์ ประโยชน์ที่ได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสอดคล้องที่ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการอ่าน ดิจิทัล แมกกาซีน ของผู้อ่านในประเทศไทย เพื่อศึกษาถึงประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับจากการอ่าน ดิจิทัล แมกกาซีน

Mak (2004) ได้ศึกษาเรื่อง *(Re)Defining the Page for a Digital World* พบว่า แม้ว่ายุคแรกของสื่ออิเล็กทรอนิกส์จะมาและผ่านไป การเปลี่ยนของสิ่งพิมพ์ไปสู่สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้ดำเนินต่อไปท่ามกลางความสนใจของนักวิชาการ และบรรณารักษ์

ที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้หน่วยงานต่าง ๆ สามารถอนุรักษ์ตำราและรูปภาพที่หายากไว้ได้

งานวิจัยของ Mak ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้ออกแบบสื่อดิจิทัลจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับผู้อ่าน ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบของ ดิจิทัล แมกกาซีนที่มีผลต่อ ปัจจัยที่มีผลต่อการอ่าน ซึ่งการศึกษาของ Mak ได้ทดสอบความสามารถของผู้ออกแบบด้วยว่ามีความเข้าใจในตัวผู้อ่านมากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นประโยชน์ในการผลิตสื่อที่กับความต้องการของผู้อ่าน

Appelgren (2007) ได้ศึกษาเรื่อง *Media Convergence and Digital News Service: Adding Value for Producers and Consumers* พบว่า หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ให้ข้อมูลทั้งข่าวสาร และความบันเทิงซึ่งในอดีตหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งพิมพ์บนกระดาษ แต่ทุกวันนี้เทคโนโลยีดิจิทัลทำให้หนังสือพิมพ์สามารถเผยแพร่ข่าวสาร และผู้ผลิตก็ใช้ยุทธศาสตร์การรวบรวมสื่อเพื่อเพิ่มช่องทางให้กับการจัดจำหน่ายได้อีกหลายเท่าตัว

การศึกษาของ Appelgren ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้ผลิตให้ความสำคัญในการวางแผนและรวบรวมสื่อดิจิทัลโดยสำรวจความคิดเห็นของผู้อ่าน ซึ่งสอดคล้องกับตัวแปรอิสระในด้านรูปแบบของสื่อที่มีผลต่อการเลือกอ่าน และประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับจากเลือกอ่านสื่อดิจิทัล

Leckner (2007) ได้ศึกษาเรื่อง *Is the Medium the Message?: The Impact of Digital Media on the Newspaper Concept* พบว่า อิทธิพลของสื่อใหม่อย่างสื่อดิจิทัลเป็นเหตุให้เกิดความท้าทายและคุกคามต่อหนังสือพิมพ์โดยมีผลกำไรและเป็นสื่อที่ยังทรงอิทธิพลต่อไปได้หรือไม่ เพราะไม่ใช่ครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่สื่อใหม่ปรากฏขึ้นเพื่อท้าทายอนาคตของสื่อหนังสือพิมพ์

การศึกษาของ Leckner พบว่า สื่อคือสารเป็นเหตุผลที่ใช้ในทางสื่อสารมวลชน และความแข็งแรงของสื่อหนังสือพิมพ์เป็นที่ยอมรับในรูปแบบของหนังสือพิมพ์ แต่อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงอาจขึ้นอยู่กับเทคโนโลยี และลักษณะพิเศษของตัวสื่อที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามกระบวนการ ซึ่งขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการอ่านของผู้บริโภค จึงนำมาเปรียบเทียบกับกรวิจัยในครั้งนี้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการอ่านของบริ โภคคืออะไร นอกจากความแข็งแรงของสื่อและรูปแบบของสื่อแล้ว สิ่งใดที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการอ่านจากสิ่งพิมพ์กระดาษมาสู่สิ่งพิมพ์ดิจิทัล